

مقایسه بحث اعتبارات ماهیت از نظر ابن سینا و خواجه طوسی

خواجه نصیر الدین طوسی با ذهن تحلیلگر و دقیق خود توانسته است در بسیاری موارد موضوعاتی که پیش از او به نحو پراکنده و غیر محصل طرح شده بود...

خواجه نصیر الدین طوسی با ذهن تحلیلگر و دقیق خود توانسته است در بسیاری موارد موضوعاتی که پیش از او به نحو پراکنده و غیر محصل طرح شده بود را یک جا معین و مستقر کند و بدین نحو باب ورود متفکران به آنها و در نتیجه گسترش و تعمیق و تکمیل آن مباحث را باز کند. طرح بحث اعتبارات ماهیت توسط او یکی از مصادیق این کار است. بر خلاف تصور رایج بحث از اعتبارات ماهیت پیش از خواجه طوسی و بویژه در آثار ابن سینا (به عنوان کسی که اولین تأملات را راجع به این مقوله داشته) از وضوح و پختگی چندانی برخوردار نبوده است.

شیخ الرئیس در مواضع مختلف ماهیت را با اعتبارات مختلفی مورد بحث قرار داده است. برای مثال او در مجموعه شفا در مدخل منطق به سه اعتبار و در الهیات به دو اعتبار برای ماهیت توجه کرده است که این دو گونه نه با هم و نه با مباحث امروزی تحت عنوان اعتبارات ماهیت هخوانی چندانی ندارند. آنچه ما امروز با این عنوان می شناسیم برگرفته از عبارات کوتاه ولی دقیق و پرنفوذ خواجه طوسی است که در آن، تأملات ارزشمند ولی مغشوش ابن سینا را مدون و منسجم نموده است.

شیوه خواجه در بیان این بحث و گره زدن صریح آن با معانی سه گانه کلی بویژه کلی طبیعی توانسته است آن را مستعد طرح سؤالات جدید و همچنین ورود به بسیاری حوزه های دیگر من جمله منطق، اصول فقه و حتی عرفان نماید. در این مختصر در نظر داریم ضمن بررسی آنچه ابن سینا در باب اعتبارات مختلف ماهیت بیان نموده شیوه خواجه در تبیین، تکمیل و بازسازی این بحث را نشان دهیم.